

CHUYỂN BIẾN NGHỀ NGHIỆP Ở XÃ THỌ XUÂN (HUYỆN ĐAN PHƯỢNG, THÀNH PHỐ HÀ NỘI) NHỮNG NĂM ĐẦU THẾ KỶ XXI

VŨ THỊ HÒA

Quá trình đô thị hóa ở nước ta đang diễn ra nhanh chóng, nhất là ở các xã ven các đô thị lớn, tạo cho người nông dân những ứng phó và thích nghi để bảo đảm cuộc sống, trong đó, điểm mấu chốt là chuyển đổi nghề nghiệp. Đã có nhiều công trình nghiên cứu đề cập đến sự chuyển biến nghề nghiệp ở nông thôn dưới tác động của quá trình đô thị hóa và công nghiệp hóa. Một số tác giả nhìn vấn đề từ một vùng rộng [Đặng Kim Sơn, 2008; Nguyễn Ngọc Thanh, Nguyễn Thế Trường (Chủ biên), 2009]. Một số tác giả nghiên cứu vấn đề thông qua một số xã (Nguyễn Văn Sửu, 2008; Ninh Văn Phương, 2008; Trần Thị Hồng Yên, 2009). Gần đây nhất, tháng 3/2012, *Diễn đàn kinh tế và tài chính Việt - Pháp lần thứ 9* do Bộ Kế hoạch và Đầu tư cùng Cơ quan hợp tác kỹ thuật quốc tế tổ chức cuộc hội thảo “*Phát triển bền vững vùng ven các đô thị tại Việt Nam*”.

Bài viết này tìm hiểu xã Thọ Xuân - một xã ngoại thành Hà Nội, ít bị mất đất nhưng cũng đang diễn ra quá trình chuyển đổi nghề nghiệp khá sôi động.

Thọ Xuân là xã ở phía Bắc huyện Đan Phượng, Thủ đô Hà Nội; phía Bắc giáp sông Hồng, bên kia sông là xã Thạch Đà (huyện Mê Linh); phía Nam giáp xã Phương Đình; phía Đông giáp các xã Trung Châu, Phương Đình; phía Tây giáp xã Thọ An (các xã này cùng thuộc huyện Đan Phượng). Xã

có 457,97ha đất tự nhiên, là vùng bãi bồi ven sông Hồng mới được khai phá cách đây khoảng 200 năm. Năm 2011, dân số của xã là có 9.548 người. Dân cư trước đây chủ yếu sống bằng nghề nông.

Đầu thế kỷ XXI, nhiều yếu tố tác động đến sự chuyển biến nghề nghiệp của xã. Trước hết là hệ thống giao thông. Từ năm 2001 đến năm 2011, có 6 dự án xây dựng đường giao thông nông thôn và 1 dự án cải tạo và nâng cấp tỉnh lộ 417 (đoạn chạy qua xã dài 7,36km) được triển khai. Tháng 10 năm 2010, cầu Phùng và đoạn Quốc lộ 32 Hà Nội - Sơn Tây qua huyện lỵ Đan Phượng được cải tạo xong. Tháng 4 năm 2011, đường N4 nối tỉnh lộ 417 với đê Vân Cốc qua các xã Thọ Xuân, Thọ An, Phương Đình lên thị trấn Phùng (đoạn qua xã dài 4,1km) được khởi công; dự kiến đầu năm 2013 mới hoàn thành, song hiện nay đã tác động đến một số mặt của xã.

Thứ hai, từ năm 2005 đến năm 2007, hai khu công nghiệp Cầu Gáo và Đan Phượng (cách xã 4 - 5km) ra đời, cùng một số khu đô thị mới được xây dựng trong địa bàn huyện Đan Phượng và các vùng lân cận.

Hệ thống giao thông được mở mang, nâng cấp làm cho Thọ Xuân thoát ra khỏi xã “vùng sâu, vùng xa” của huyện Đan Phượng; tạo thuận lợi cho giao lưu hàng hóa; cùng với các khu công nghiệp và khu đô thị mới,

có tác động đến sự chuyển đổi nghề nghiệp, mở ra nhiều cơ hội việc làm cho người dân trong xã.

Trước hết là những chuyển đổi trong nông nghiệp. Hiện nay, trên danh nghĩa, nông dân vẫn chiếm đến 47,8% số dân toàn xã; song qua điều tra cho thấy, lao động thuần nông chỉ còn 465 người, chuyên sản xuất các loại nông sản hàng hóa. Số đông lao động còn lại vừa làm nông nghiệp, kết hợp các công việc phi nông nghiệp với lao động phổ thông như xây dựng, dọn dẹp vệ sinh, cừ vạ, nấu ăn, đồng nát, bán hàng rong...

Cơ cấu các ngành trong nông nghiệp của xã đã có sự thay đổi lớn. Từ chỗ trồng trọt chiếm tỷ lệ cao và chỉ độc canh cây lúa, đến nay chăn nuôi đã gần ngang bằng trồng trọt (riêng năm 2011 suy giảm vì dịch bệnh hoành hành, xem Bảng 1).

Các con vật nuôi ở xã vẫn là trâu, bò, lợn, gà, vịt, cá, nhưng đã chuyển sang nuôi theo kiểu công nghiệp và xuất hiện hình thức chăn nuôi theo kiểu trang trại (VAC). Trong 5 năm (2005 - 2010), xã đã được phê duyệt 4,7ha cho các hộ sản xuất kinh doanh và phát triển kinh tế VAC. Từ năm 2007 trong xã xuất hiện trang trại cá sấu của Công ty TNHH thương mại xuất nhập khẩu Thịnh Phát có thể xem là lớn nhất miền Bắc.

Trang trại có diện tích rộng 3.000m² với 20 gian chuồng, hiện đang nuôi khoảng 1.000 con cá sấu. Trang trại giải quyết việc làm cho hơn 10 lao động của xã với thu nhập từ 1,5 đến 2 triệu đồng/người/tháng. Lợi nhuận thu được từ trang trại tăng nhanh. Năm 2007 là hơn 1 tỷ đồng; 2008 là gần 2 tỷ đồng; 2009 là 5 tỷ đồng (Hữu Tuấn, 2011). Ngoài trang trại cá sấu, công ty còn mở thêm một xưởng sản xuất đồ mỹ nghệ từ da cá sấu để tiêu thụ trong và ngoài nước.

Ngành trồng trọt cũng chuyển đổi cơ cấu cây trồng theo hướng giảm diện tích lúa (năm 2010 chỉ còn 51,89ha, chiếm 22,6% đất sản xuất nông nghiệp), tăng diện tích các loại cây trồng có giá trị kinh tế cao, như đu đủ, chuối, rau, hoa các loại, trong đó đu đủ có thị trường tiêu thụ lớn là nội thành Hà Nội. Những vụ đầu, cây thường cho năng suất đến 12 tấn/ha; trừ các khoản chi phí cây giống, phân bón, thuốc trừ sâu (54 triệu đồng); mỗi ha thu được 66 triệu đồng. Đất trồng đu đủ còn cho phép trồng xen một vụ đỗ khi cây còn nhỏ và một vụ đông vào cuối năm (khi lá đu đủ rụng). Tuy nhiên, do các vụ sau năng suất giảm dần và rễ đu đủ đắng làm hỏng đất nên người Thọ Xuân luân chuyển đất trồng một vụ đu đủ, một vụ trồng đậu tương, ngô.

Bảng 1. Giá trị thu nhập của sản xuất nông nghiệp xã Thọ Xuân qua một số năm

(Đơn vị: tỷ đồng)

Chi số	Năm 2005		Năm 2009		Năm 2011	
	Giá trị	Tỷ trọng %	Giá trị	Tỷ trọng %	Giá trị	Tỷ trọng %
Tổng giá trị nông nghiệp	26,0	100	28,7	100	37,63	100
Trong đó:						
- Trồng trọt	14,3	55,0	15,3	52,6	22,73	60,4
- Chăn nuôi	11,7	45,0	13,6	47,4	14,90	39,6

Nguồn: Đảng ủy xã Thọ Xuân (2010); UBND xã Thọ Xuân (2011).

Với cây trồng lâu năm, một số diện tích đã được người dân chuyển sang trồng bưởi Diễn, cam Canh. Bưởi Diễn được trồng cả ở đất ruộng và đất vườn với tổng diện tích là 25,7ha.

Do chuyển đổi cơ cấu cây trồng, hệ số sử dụng đất và giá trị trên một ha đất canh tác không ngừng tăng lên (năm 2009 đạt 2,9 lần). Giá trị trên một ha đất canh tác năm 2005 đạt 56,48 triệu đồng, năm 2009 đạt 64,72 triệu, năm 2011 đạt 99,05 triệu; vượt chỉ tiêu thi đua trong ngành nông nghiệp “Cánh đồng 50 triệu đồng/ha/năm”. Trong xã đã xuất hiện hiện tượng thuê thêm đất để canh tác, giá thuê đầu năm 2012 là 400.000đ/sào/năm.

Cùng với đẩy mạnh nông nghiệp hàng hóa, Thọ Xuân tích cực phát triển tiểu thủ công nghiệp và thương mại dịch vụ. Cơ cấu kinh tế của xã đang chuyển mạnh theo hướng tăng tỷ trọng của hai ngành sản xuất này, giảm tỷ trọng nông nghiệp (Bảng 2).

Từ bảng trên cho thấy, tiểu thủ công nghiệp và xây dựng chiếm vị trí thứ yếu, mặc dù có xu hướng tăng trong những năm gần đây, song chủ yếu là từ xây dựng cơ bản (do có 7 dự án giao thông và 1 trường mầm non với tổng mức đầu tư xây dựng 28,56 tỷ đồng). Tuy tăng chậm nhưng kinh tế

tiểu thủ công nghiệp và xây dựng có tác dụng to lớn trong việc chuyển đổi một số lượng lớn lao động nông nghiệp sang các nghề khác, như may mặc (226 người), xây dựng (612 người), mộc (188 người), thợ hàn và thợ sắt (166 người), tiện (88 người), tổng cộng 1276 người, làm việc không chỉ trong xã mà còn ở các khu công nghiệp ngoài xã, ở Hà Nội. Công ty cổ phần may xuất khẩu Vĩnh Thịnh đặt cơ sở tại xã thu hút hơn 100 lao động, Xí nghiệp sản xuất kết bạc với 50 lao động. Các nghề này cho thu nhập thấp nhất là 2 triệu đồng/người/tháng (nghề may), cao nhất là 5 triệu đồng/người/tháng (nghề mộc). Ngoài ra, trong xã vẫn tồn tại một số nghề truyền thống như làm bánh (22 hộ), bún (8 hộ), đậu phụ (8 hộ), xay sạt (18 hộ), hàng mã (6 hộ), giò chả (5 hộ).

Các hoạt động thương mại và dịch vụ phát triển, đang có sức thu hút nguồn lao động của xã thuộc đủ lứa tuổi, trình độ văn hóa, trình độ chuyên môn. Ngay tại xã có khu phố Mới và chợ Mới đang dần trở thành trung tâm buôn bán của xã và khu vực, với 100 tiểu thương, gần 130/170 cửa hàng của xã (chiếm 76,47%); gồm đủ các loại hình kinh doanh, dịch vụ, đủ các mặt hàng, có cả một số loại hình dịch vụ và mặt hàng mới, như đại lý xăng, gara ô tô, cho thuê ô tô du lịch, internet, nhà nghỉ...

Bảng 2. Cơ cấu kinh tế xã Thọ Xuân qua 3 năm 2009 - 2011

(Đơn vị: %)

Ngành	2009	2010	2011
Nông nghiệp	42,8	40,18	38,0
Tiểu thủ công nghiệp - xây dựng	20,0	22,70	23,5
Thương mại- dịch vụ	37,2	37,12	38,5

Nguồn: Đảng ủy xã Thọ Xuân (2010); UBND xã Thọ Xuân (2011).

Có khoảng 30% số cửa hàng là tự doanh, số còn lại là người thuê mặt bằng để kinh doanh. Phố Mới và chợ Mới không chỉ phục vụ cho người dân trong xã mà còn phục vụ các xã lân cận.

Trong xã còn có một bộ phận thường buôn bán, kinh doanh ở Hà Nội gồm một loại là những kinh doanh chuyên nghiệp, có chỗ bán hàng cố định, thường sáng đi tối về; một loại buôn bán theo thời vụ, bán hàng rong và thường làm lúc nông nhàn, thường không có chỗ bán cố định, song thu nhập lại nhiều hơn thu nhập từ nghề nông (bình quân từ vài chục nghìn đến 100.000 đồng/ngày; vào mùa hoa quả đạt từ 200.000 đến 400.000 đồng/ngày).

Những năm gần đây, một số loại hình dịch vụ mới xuất hiện, như “cửu vạn”, dọn dẹp vệ sinh, nấu ăn, cầm đồ, trang điểm cô dâu, lái xe... Các hoạt động này cũng phân ra làm hai loại. Loại chuyên nghiệp thường gắn với cửa hàng, công ty. Trong những năm gần đây, nghề lái taxi đang được ưa chuộng, thu hút khoảng 130 nam trong xã ở độ tuổi từ 18 đến 35. Đây là nghề cho thu nhập cao, chi phí ban đầu vừa phải, lại đào tạo nhanh. Mỗi khóa học chi phí khoảng 10 triệu đồng. Sau khi có bằng lái, họ có thể mua xe riêng. Nếu không có xe, họ có thể thuê xe với giá là 500.000 - 600.000 đồng/ngày. Các lái xe có thu nhập từ 5 đến 10 triệu đồng/tháng. Lái xe taxi của xã thường làm cho 2 hãng Thăng Long và VIC (chiếm 70%) bởi 2 hãng này có mức thuê xe và đóng lệ phí thấp hơn các hãng khác.

Loại làm theo thời vụ thường là lao động phổ thông, ít đòi hỏi kỹ thuật, thu nhập bấp bênh, không ổn định như nghề “cửu vạn” (220 người), dọn dẹp vệ sinh (111 người), xe ôm (174 người). Nghề ít

người làm nhất là “ôsin” (cả xã chỉ có 1 người) và bảo vệ (10 người).

Từ sự chuyển biến nghề nghiệp của xã Thọ Xuân có thể rút ra một vài nhận xét sau:

- Từ một xã thuần nông, đầu thế kỷ XXI xã Thọ Xuân đã có chuyển biến mạnh trong các ngành nghề ở địa phương. Bên cạnh những ngành nghề cũ, nhiều ngành nghề mới xuất hiện. Đa số những nghề mới là lao động phổ thông, nhưng có một số nghề đòi hỏi người lao động phải qua qua đào tạo.

- Sự chuyển biến nghề nghiệp của xã không phải xuất phát từ mất ruộng đất buộc người dân phải tìm kiếm nghề khác mưu sinh mà chủ yếu là do cơ hội việc làm cho thu nhập cao hơn nghề nông tăng lên khi hệ thống đường giao thông được nâng cấp, mở rộng và các khu công nghiệp, khu đô thị mới được xây dựng.

- Sự chuyển dịch nghề nghiệp của xã diễn ra ở tất cả các ngành kinh tế, nhưng mạnh nhất là lĩnh vực thương mại và dịch vụ. Sự phân công lao động gắn với sự chuyên môn hóa giữa các ngành nghề đã diễn ra bước đầu; đang xuất hiện tầng lớp thương nhân, những người làm dịch vụ, công nhân và thợ chuyên nghiệp

- Sự chuyển dịch nghề nghiệp ở xã Thọ Xuân đã khai thác mọi tiềm năng lao động trong xã, do đó có tác động thúc đẩy kinh tế - xã hội phát triển, đồng thời làm tăng thu nhập của người dân trong xã, góp phần quan trọng cải thiện đời sống của nhân dân, xóa đói giảm nghèo. Tuy nhiên, sự phân hóa giàu nghèo cũng đang gia tăng, các tệ nạn xã hội đang có xu hướng phát triển như cờ bạc, mại dâm, nghiện hút, trộm cắp, lừa đảo. Xã có khoảng hơn 100 thanh niên không nghề nghiệp lang thang ở các bến xe buýt hoặc ở Hà Nội.

Tài liệu tham khảo

1. Đảng ủy xã Thọ Xuân (2010), *Dự thảo Báo cáo chính trị Đại hội đại biểu Đảng bộ xã Thọ Xuân (trình tại Đại hội đại biểu Đảng bộ xã Thọ Xuân nhiệm kỳ 2010-2015)*, lưu tại Văn phòng Đảng ủy xã Thọ Xuân.

2. Đảng ủy xã Thọ Xuân (2011), *Dự thảo Báo cáo kết quả thực hiện các nhiệm vụ công tác năm 2011 và phương hướng nhiệm vụ năm 2012*.

3. Ninh Văn Phương (2008) “Sự chuyển biến kinh tế thôn Lộ Cương, xã Tứ Minh trong quá trình đô thị hóa thành phố Hải Dương 2003 - 2007”, trong *Hội thảo Quốc tế Việt Nam học lần thứ 3: Việt Nam hội nhập và phát triển*, Hà Nội.

4. Đặng Kim Sơn (2008), *Nông nghiệp, nông dân, nông thôn hôm nay và mai sau*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.

5. Nguyễn Văn Sửu (2008), “Tác động của công nghiệp hóa và đô thị hóa đến sinh kế của nông dân Việt Nam: trường hợp một

làng ven đô Hà Nội”, *Hội thảo Quốc tế Việt Nam học lần thứ 3: Việt Nam hội nhập và phát triển*, Hà Nội.

6. Nguyễn Ngọc Thanh, Nguyễn Thế Trường (Chủ biên) (2009), *Tác động của đô thị hóa - công nghiệp hóa tới phát triển kinh tế và biến đổi văn hóa - xã hội ở tỉnh Vĩnh Phúc*, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội.

7. Hữu Tuấn, *Nghề nuôi cá sấu ở Thọ Xuân*, trên trang vietnam.Vnanet.Vn/vnp/vi.vn/13/2/2/21743/default.aspx, ngày 20/4/2011.

8. UBND xã Thọ Xuân (2011), *Thống kê, kiểm kê diện tích đất đai xã Thọ Xuân, huyện Đan Phượng, thành phố Hà Nội*.

9. UBND xã Thọ Xuân (2012), *Dự thảo Báo cáo tình hình thực hiện nhiệm vụ kinh tế xã hội, an ninh quốc phòng năm 2011 và phương hướng nhiệm vụ 2012*.

10. Trần Thị Hồng Yến (2009), “Chuyển đổi nghề nghiệp ở một số xã ngoại thành Hà Nội được chuyển thành phường”. *Tạp chí Dân tộc học*, Số 5, tr. 27-38.

Lễ Hội kén rể ở làng Đương Yên, xã Xuân Nội, huyện Đông Anh, Hà Nội

□nh: BXĐ